

Hierbij wil ik een zienswijze indienen tbv de wolven in Nederland.

1. Wat is het probleem?

Het aantal incidenten is niet 1-op-1 te koppelen aan het aantal wolven. Menselijk handelen wordt hier buiten beschouwing gelaten. Onder 'optreden' zou dus ook optreden tegen ongewenst of nalatig gedrag van mensen moeten vallen.

1.a Wat is het probleem?

Het aantal incidenten in de EU is vooral gerelateerd aan de mate van bescherming van gehouden dieren en niet aan het aantal wolven. Er zijn meerdere voorbeelden van dierhouders die in gebieden leven waar ook veel wolven leven, die geen dieren verliezen aan wolvenaanvallen omdat ze adequate maatregelen hebben genomen. In Polen leven zo'n 2500 wolven, 'maar hun aanwezigheid is nauwelijks een thema'. Noorse onderzoekers stelden dat de aanwezigheid van wolven een 'onberekenbaar klein risico' voor mensen meebrengt. [Bron: https://www.trouw.nl/wetenschap/zijn-het-de-brutale-wolven-die-de-weg-naar-nederland-vinden-en-verklaart-dat-hun-gedrag~b02f0fce/?utm_source=browser_push&utm_medium=push&utm_campaign=stdc_tr]

In heel Europa leven zo'n 15.000 wolven; in bijna 20 jaar is er nog nooit een dodelijk incident gemeld. Honden zijn, daarentegen, wel aantoonbaar gevaarlijk, met zo'n 150.000 ernstige bijtincidenten per jaar. [Bron: <https://archive.is/ZD5rJ#selection-1399.0-1424.0>]. Het nemen van wolfwerende maatregelen is in Nederland nog belangrijker dan elders, omdat dit het meest veedichte land in de wereld is.

1.b Wat zijn de oorzaken van het probleem?

Het is een biologisch gegeven dat het aantal wolven niet blijft groeien. Als een soort zich vestigt in een gebied dat een geschikte leefomgeving blijkt te zijn, kan de populatie in eerste instantie snel groeien (de initiële fase); zodra de beste territoria bezet zijn, vlakt de groei af. Dit is nu al het geval. Zodra wolven geen nieuwe geschikte territoria meer kunnen vinden, zullen ze wegtrekken. [Bron: <https://www.bnnvara.nl/vroegevogels/artikelen/topgebieden-voor-de-wolf-zitten-vol-zegt-wolvenkenner>].

1.c. Wat is de omvang van het probleem?

Uit de cijfers van 2024 blijkt dat nog geen 2% van de veehouders in Gelderland wolfwerende maatregelen had genomen. Provincies nemen ook nauwelijks maatregelen tegen het loslopen van honden of het beperken van recreatie in gebieden waar wolven leven. Dit terwijl boswachters aangeven dat mensen zich vaak niet passend gedragen in de natuur. [Bron: <https://nos.nl/regio/brabant/artikel/550359-boswachter-maakt-zich-meer-zorgen-over-honden-dan-over-een-wolf>]

1.d. Wat is het huidige beleid en wat heeft de evaluatie opgeleverd?

Vermindering van het aantal mens-dierincidenten wordt bereikt door enerzijds te zorgen voor het verspreiden van correcte, objectieve informatie richting publiek en anderzijds door te zorgen voor een betere bescherming van dieren die onder de hoede van mensen vallen.

1.e. Wat gebeurt er als de overheid niets doet (Nuloptie)? Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?

Overheidsbemoeienis zou zich dan ook moeten concentreren op informeren en preventie. Zo heeft provincie Brabant een informatief filmpje gemaakt waar iedereen die zich in wolvengebied begeeft of dieren houdt in gebieden waar wolven voorkomen correct geïnformeerd wordt. [Bron: <https://www.brabant.nl/onderwerpen/natuur-landschap/wolf-brabant/>] Ook benadrukt dit provinciebestuur de positieve kanten van de terugkeer van de wolf. 7 jaar (!) na de terugkeer van de wolf in ons land zijn er van overheidswege nauwelijks

initiatieven in deze richting ontplooid. Het nalaten van objectieve voorlichting over hoe om te gaan met de wolf leidt tot onnodige angstgevoelens en polarisatie. Dit blijkt ook uit een recent gehouden enquête waarin 'inwoners van een 'wolvegebied' – de Veluwe, Utrechtse Heuvelrug en Noordwest-Drenthe – positiever over de wolf zijn dan mensen die elders wonen. Ook zien zij de wolf minder als een bedreiging.' [Bron: <https://www.ad.nl/binnenland/meerderheid-van-de-nederlanders-vindt-dat-probleemwolf-mag-worden-doodgeschoten~a17d13c3/>]

2. Wat is het beoogde doel?

De bescherming van wolven zou voorop moeten staan. Alleen zo kunnen we uiteindelijk komen tot vreedzaam samenleven met wolven. Afschot van wolven draagt niet bij aan openbare veiligheid of volksgezondheid. Elke vrijgekomen plek of territorium wordt onmiddellijk ingenomen door een andere wolf [Bron: <https://www.gld.nl/nieuws/8248885/drie-wolven-doodgebeten-door-andere-wolf-dit-is-waarom>] Nederlanders leren hoe om te gaan met deze nieuwe 'buur' zal wel een positieve bijdrage leveren aan het bereiken van dat doel.

2.a. Wat zijn de beleidsdoelen?

Aan welke duurzame ontwikkelingsdoelen (sustainable development goals, SDG's) en brede welvaartsuitkomsten dragen de doelen bij?

De leefomgeving van de meeste wolven die nu in Nederland leven is niet optimaal. Jagers en recreanten hebben een zeer verstorend effect. Hierdoor kunnen gevaarlijke situaties ontstaan, zoals een jager en een wolf die op dezelfde ree jagen [Bron: https://www.ad.nl/binnenland/wolf-krijgt-tik-met-stok-van-faunabeheerder-in-zwolse-bos-bij-heerde~afca0fcc/?cb=8251019f-922c-49da-af0d-4db14086d271&auth_rd=1]

CONCEPT-besluit

Artikel 8.74la (beoordelingsregels flora- en fauna-activiteit andere soorten: wolf)

2.a. pogingen tot aversieve conditionering van de wolf hebben geen resultaat gehad of aversieve conditionering is niet praktisch uitvoerbaar gebleken na het zich voordoen van een of meer van de volgende probleemsituaties:

Er is nog weinig bekend over hoe het gedrag van in Nederland levende wolven kan worden beïnvloed. In de paar gebieden waar zich volgens de beheerders ernstige incidenten hebben voorgedaan, mogen wolvenonderzoekers geen veldonderzoek doen. Als we niet weten waarom een wolf bepaald gedrag vertoont, gedrag dat wolven in andere gebieden niet vertonen, ligt het voor de hand dat omgevingsfactoren daarin een rol spelen. Die moeten in beeld gebracht worden om te kunnen spreken van een probleemwolf. Of een aversieve conditionering al dan niet effectief is, kan alleen worden vastgesteld met onderzoek. Team Wolf voor de Raad van Dieraangelegenheden concludeert dat we in Nederland niet te maken hebben met bovengemiddeld brutale wolven. De crux is het voorkomen dat wolven positieve associaties met de mens ontwikkelen. Het advies is dan ook geen loslopende honden, nooit voeren en geen eten achterlaten in wolvegebieden. Dit advies wordt niet consequent meegegeven aan bezoekers. Ook de handhaving schiet ernstig tekort. [Bron:

https://www.trouw.nl/wetenschap/zijn-het-de-brutale-wolven-die-de-weg-naar-nederland-vinden-en-verklaart-dat-hun-gedrag~b02f0fce/?utm_source=browser_push&utm_medium=push&utm_campaign=stdc_tr]

1°. de wolf is ten minste twee keer waargenomen op minder dan 30 meter van bewoonde huizen in hetzelfde gebied gedurende een periode van minder dan twee weken, Wolven zijn nauwelijks te onderscheiden op uiterlijk. Niet-deskundigen zijn al helemaal niet in staat op zicht wolven te identificeren. Een dergelijke situatie kan dan ook nooit tot een zorgvuldige afweging leiden. Daarbij hebben dergelijke situaties - mits het dier in een hoek gedreven wordt - nog nooit tot probleemsituaties geleid.

2°. de wolf heeft ten minste twee keer getolereerd dat mensen naderen tot minder dan 30 meter,

Als mensen ongewenst gedrag vertonen, moet je daarop ingrijpen en daar niet een dier voor straffen. Bekend zijn de voorbeelden van fotografen die wolven insluiten en te dicht benaderen. Wolven in Nederland hebben (nog) niet geleerd om bang te zijn voor mensen, al zullen de meeste wolven mensen mijden.

Voor de aanname dat wolven 'van nature' schuw zijn is geen wetenschappelijk bewijs. Bezoekers van wolvengebieden moeten leren dat je gepaste afstand moet houden, niet alleen van wolven, maar van alle in het wild levende dieren. Daar niet op inzetten door overheden en natuurorganisaties is nalatig.

3°. de wolf heeft zelf ten minste twee keer mensen binnen 30 meter benaderd en lijkt geïnteresseerd in mensen,

Nieuwsgierigheid is geen afwijkend gedrag. Als mensen een wolf niet actief benaderen en zelf de afstand tussen beide vergroten mocht een dier dichterbij komen, kunnen risicovolle situaties worden voorkomen.

4°. de wolf heeft ten minste twee keer aangeliijnde honden benaderd,

Honden hebben niet meer recht om in de natuur te zijn dan wolven. Honden en wolven delen 99,9% van hun dna, dus dat ze nieuwsgierig naar elkaar zijn hoeft geen verbazing te wekken. Ook experts geven aan dat de vrees dat een wolf zomaar een hond aanvalt ongegrond is.

[Bron: <https://nos.nl/artikel/2564476-twee-vrienden-en-hondje-lopen-nieuwsgierige-wolf-tegen-het-lijf-op-hoge-veluwe>]

Vooralsnog zijn gemeentes, provincies en natuurorganisaties zeer terughoudend voor het afkondigen van restricties voor honden en hun eigenaren. Het is die terughoudendheid die zorgt voor een groter risico op incidenten. [bijv. https://www.destentor.nl/harderwijk/harderwijk-treft-geen-nieuwe-maatregelen-in-hondenbos-ondanks-zorgen-over-wolf~a02b3f82/?cb=7f3a2b53-603b-4407-8317-f092b6ca86b7&auth_rd=1]

Er is zelfs een voorbeeld van een beheerder die erop hoopte dat een wolf een hond zou doden: "Ik werk niet mee. Laat die wolf maar een hond opvreten. Dan krijgen we in ieder geval een discussie over hoe we het gaan beheren." [Bron: <https://www.wolvenutrecht.nl/wolven-utrechtse-heuvelrug/eigenaresse-van-door-wolven-opgegeten-dwergpoedel-louis-werkt-voor-mirjam-sterk/>] Het is niet de wolf die zich moet aanpassen, maar mensen.

5°. de wolf is ten minste twee keer waargenomen op minder dan 30 meter van bewoonde huizen waar zich honden bevinden, met een tussenliggende periode van minder dan twee weken,

Ook hier: het is onmogelijk om een dier op zicht te identificeren. Het is ook niet ongewoon of afwijkend dat wolven zich in bewoond gebied begeven. Er is in Nederland geen spraken van een aaneengesloten natuurnetwerk; wolven moeten zich wel verplaatsen over wegen en door bebouwd gebied. 'De wolven komen niet bij mensen op bezoek maar zijn op doortocht. Ze doorkruisen menselijke woongebieden op een draffe en negeren mensen daarbij', stelt een elftal wetenschappers onder wie zes van de Wageningen Universiteit. Dit vormt geen risico voor mensen en is normaal gedrag: 'Ze zijn op zoek naar een eigen territorium.' Bron:

<https://nos.nl/regio/gelderland/artikel/599374-wolven-vaker-in-woonwijken-in-winter-dit-is-waarom>]

Of ze zijn op zoek naar een levenspartner. Wolven kunnen zo enorme afstanden afleggen. Zo is een wolf uit Belgisch Limburg opgedoken op een Waddeneiland boven Duitsland, een tocht van 350 kilometer. [Bron:

https://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/oldenburg_ostfriesland/Wolf-auf-Norderney-DNA-Test-gibt-klaren-Hinweis-auf-Herkunft,norderney1032.html]

6°. de wolf heeft ten minste twee keer honden op erven of in tuinen bij bebouwing gedood,
Wolven die op doorreis zijn vormen geen risico voor mens of dier; ze negeren mensen en huisdieren.

7°. de wolf heeft honden gedood die niet waren aangeliijnd en die zich niet in de directe

nabijheid van mensen bevonden;

Onnavolgbaar: hoe kan je weten of en welke wolf een hond heeft gedood als die hond zich niet in de directe nabijheid van mensen bevond?

8°. de wolf heeft ten minste twee keer binnen twee weken dezelfde schaapskudde aangevallen die onder bescherming van een herder staat;

Inmiddels is er meer dan voldoende bewijs dat schaapsherders die preventieve maatregelen nemen geen of nauwelijks meer dieren verliezen aan aanvallen. [Bron:

[https://www.gelderlander.nl/ede/wolven-aan-het-hek-maar-de-schapen-van-aart-blijven-elke-nacht-](https://www.gelderlander.nl/ede/wolven-aan-het-hek-maar-de-schapen-van-aart-blijven-elke-nacht-veilig~a0362abb/?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharing_web&s=03)

[veilig~a0362abb/?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharing_web&s=03](https://www.gelderlander.nl/ede/wolven-aan-het-hek-maar-de-schapen-van-aart-blijven-elke-nacht-veilig~a0362abb/?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharing_web&s=03)]. Ook is er ervaring opgedaan met Roemeense herdershonden [Bron:

[https://www.telegraaf.nl/lifestyle/946041374/zelfs-de-wolf-is-bang-voor-deze-roemeense-herdershonden-het-is-ook-niet-zomaar-blaffen-wat-ze-](https://www.telegraaf.nl/lifestyle/946041374/zelfs-de-wolf-is-bang-voor-deze-roemeense-herdershonden-het-is-ook-niet-zomaar-blaffen-wat-ze-doen?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=seeding-telegraaf)

[doen?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=seeding-telegraaf](https://www.telegraaf.nl/lifestyle/946041374/zelfs-de-wolf-is-bang-voor-deze-roemeense-herdershonden-het-is-ook-niet-zomaar-blaffen-wat-ze-doen?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=seeding-telegraaf)]. Op de

Veluwe lopen schaapskuddes midden in wolventerritorium – en die hebben vrijwel geen

schade. Dankzij goede rasters, hulp van collega-boeren bij het opzetten en het inzetten van

kuddewaakhonden. [Bron: [https://www.tubantia.nl/borne/waarom-de-wolf-geen-bedreiging-is-](https://www.tubantia.nl/borne/waarom-de-wolf-geen-bedreiging-is-maar-een-spiegel-je-gaat-in-kenia-ook-niet-joggen-tussen-de-leeuwen~acc62f20/?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharing_w)

[maar-een-spiegel-je-gaat-in-kenia-ook-niet-joggen-tussen-de-leeuwen~acc62f20/?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharing_w](https://www.tubantia.nl/borne/waarom-de-wolf-geen-bedreiging-is-maar-een-spiegel-je-gaat-in-kenia-ook-niet-joggen-tussen-de-leeuwen~acc62f20/?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharing_w)

[eb&referrer=https%3A%2F%2Fgo.bsky.app%2F](https://www.tubantia.nl/borne/waarom-de-wolf-geen-bedreiging-is-maar-een-spiegel-je-gaat-in-kenia-ook-niet-joggen-tussen-de-leeuwen~acc62f20/?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharing_w)]. Uit het buitenland kennen we gelijksoortige

successen, zoals in Spanje door de inzet van mastín-honden. [Bron:

[https://www.volkskrant.nl/podcasts/luisterverhaal-leven-met-de-wolf-het-kan-bewijst-deze-](https://www.volkskrant.nl/podcasts/luisterverhaal-leven-met-de-wolf-het-kan-bewijst-deze-spaanse-veehouder~b0417e44/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F)

[spaanse-veehouder~b0417e44/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F](https://www.volkskrant.nl/podcasts/luisterverhaal-leven-met-de-wolf-het-kan-bewijst-deze-spaanse-veehouder~b0417e44/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F)].

Ook een proef met een conditionerende raster werkt aantoonbaar. [Bron: [https://archive.is/2025.05.15-091535/https://www.telegraaf.nl/nieuws/1483190192/nieuwe-uitvinding-redt-kuddes-schapen-tegen-aanvallen-van-wolven-krijgen-ze-een-schok-op-hun-](https://archive.is/2025.05.15-091535/https://www.telegraaf.nl/nieuws/1483190192/nieuwe-uitvinding-redt-kuddes-schapen-tegen-aanvallen-van-wolven-krijgen-ze-een-schok-op-hun-neus-dan-zie-je-nooit-meer-terug#selection-365.0-398.4)

[neus-dan-zie-je-nooit-meer-terug#selection-365.0-398.4](https://archive.is/2025.05.15-091535/https://www.telegraaf.nl/nieuws/1483190192/nieuwe-uitvinding-redt-kuddes-schapen-tegen-aanvallen-van-wolven-krijgen-ze-een-schok-op-hun-neus-dan-zie-je-nooit-meer-terug#selection-365.0-398.4)]. Afschot in dit geval *kan* niet gerechtvaardigd zijn omdat het niet voldoet aan het ultimatum

remedium-principe.

b. de wolf reageert actief agressief op mensen bij verstoring en valt mensen aan, en daaropvolgende pogingen tot aversieve conditionering hebben geen resultaat gehad of aversieve conditionering was praktisch niet uitvoerbaar;

Verstoring moet zoveel mogelijk vermeden worden. Het risico om als mens aangevallen te worden door een wolf is 'te klein om te berekenen' concluderen onderzoekers. [Bron:

[https://www.trouw.nl/wetenschap/zijn-het-de-brutale-wolven-die-de-weg-naar-nederland-vinden-](https://www.trouw.nl/wetenschap/zijn-het-de-brutale-wolven-die-de-weg-naar-nederland-vinden-en-verklaart-dat-hun-gedrag~b02f0fce/?utm_source=browser_push&utm_medium=push&utm_campaign=stdc_tr)

[en-verklaart-dat-hun-gedrag~b02f0fce/?utm_source=browser_push&utm_medium=push&utm_campaign=stdc_tr](https://www.trouw.nl/wetenschap/zijn-het-de-brutale-wolven-die-de-weg-naar-nederland-vinden-en-verklaart-dat-hun-gedrag~b02f0fce/?utm_source=browser_push&utm_medium=push&utm_campaign=stdc_tr)].

Bovendien komen dodelijke incidenten tussen mens en wolf hoogst zelden voor. Ondanks dat

er 15 duizend wolven in Europa leven, zijn er tussen 2002 en 2020 nul dodelijke incidenten

gemeld. Als vergelijking: jaarlijks vinden er 150 duizend bijtincidenten met honden plaats,

waarvan een aantal met dodelijke afloop. [Bron: <https://archive.is/ZD5rJ#selection-1399.0-1424.0>]

c. de wolf reageert agressief op mensen, ook zonder te zijn verstoord of uitgedaagd, valt mensen aan of doodt een mens;

Deze omstandigheid doet zich vrijwel nooit voor: in heel Europa en Noord-Amerika, een gebied waar in totaal 75.000 wolven en ruim een miljard mensen wonen, vonden onderzoekers bewijs voor slechts twaalf gevallen waarin een mens door een wolf was gebeten, waarvan twee met dodelijke afloop. In een land waar slechts 120 wolven leven is dat risico verwaarloosbaar.

d. de wolf heeft in een gemeente of in een aangrenzende gemeente binnen twee weken ten minste twee keer vee aangevallen dat zich bevindt in een stal of dat wordt beschermd door een raster, welke stal of raster voldoen aan artikel 1.6, derde lid, van het Besluit houders van dieren.

Ook deze situatie doet zich zelden voor. Aanvallen komen in Nederland voor, maar bijna uitsluitend op onbeschermd vee. Ervaring in België leert dat het aantal aanvallen op vee als sinds 2019 daalt door de inzet van het Wolf Fencing Team. [Bron:

https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20250310_95510440]. In Nederland heeft dit initiatief na zeven (!) jaar aanwezigheid van de wolf nog steeds nauwelijks navolging gekregen. Door de betere bescherming is niet alleen het aantal aanvallen gedaald, de wolven hebben hierdoor hun gedrag aangepast. Het kan voor een dierhouder zelfs voordelen hebben om gevestigde wolven in de omgeving te hebben (mits er wolfwerende rasters zijn). Gevestigde wolven richten zich voornamelijk op natuurlijke prooien. Daarbij verjagen (of doden) ze zwervende soortgenoten. [Bron: <https://www.bndestem.nl/woensdrecht/vlak-over-de-grens-woont-wolf-emma-dit-kunnen-wij-leren-van-de-belgen-als-het-gaat-om-wolven~a57a6c0c/>]

3. Een probleemsituatie is een situatie als bedoeld in het tweede lid, onder a, onder 1° tot en met 8°.

Er zijn volop aanwijzingen dat die wolven, als ze zich eenmaal vestigen in een nieuw territorium waar ze jongen krijgen, terugvallen naar het meer natuurlijke wolvengedrag. We weten ook dat er nog veel maatregelen niet of niet voldoende worden toegepast om risico's verder te verkleinen. Het is cruciaal om vee goed te beschermen om te voorkomen dat wolven leren dat daarin gemakkelijk eten nabij mensen is te vinden. Doet een dierhouder dat niet, dan leert hij of zij wolven dat schapen een makkelijke prooi voor ze zijn en dan zullen ze daar meer op gaan jagen. 'Iedereen kan een schapenwei maken waar wolven niet zomaar toegang toe hebben'.

[Bron: <https://fauna4life.nl/over-de-wolf-in-nederland/>]. Toch stond ruim 98% van het aangevallen vee niet achter een (deugdelijk) wolfwerend raster. Bron: <https://www.bndestem.nl/binnenland/wolfwerend-hek-werkt-niet-deze-cijfers-laten-vooral-een-ander-probleem-zien~a5bd5e06/?referrer=https%3A%2F%2Ft.co%2F>]

'We zien wereldwijd dat predatoren voor mensen het minst gevaarlijk zijn. Vleeseters doden veel minder mensen dan planteneters, zoals nijlpaarden en olifanten. Wat risico betreft is dat autoritje naar het bos veel gevaarlijker dan een wandeling in een bos waar wolven leven'. En: 'Roedels aan flarden schieten zou heel onverstandig zijn. Schiet je bijvoorbeeld de vader en moeder weg, dan zullen alle teven in de roedel loops worden. Laat je ze met rust, dan wordt in 98% van de gevallen alleen de moeder loops' [Bron: <https://fauna4life.nl/beslissingen-over-leven-en-dood-moet-je-niet-aan-hobbyisten-met-geld-overlaten/>].

Wolven 'beheren' zichzelf. 'Een 'teveel' aan wolven wordt door natuurlijke regulatie voorkomen. Er kunnen niet meer wolven leven dan dat er geschikte territoria zijn en een deel van de jaarlijkse aanwas sneuvelt in het verkeer, dooddoorzaak nummer 1 voor wolven. [Bron: <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/zie-als-wolf-in-nederland-maar-eens-niet-doodgereden-te-worden~b83220e4/>]

Conclusies en aanbevelingen

Nieuwe wetgeving zou moeten inzetten op samenleven met dit inheemse dier. En door ook de vele voordelen van de aanwezigheid van wolven te benadrukken.

Wetgeving en overheidsbeleid zou in ieder geval gestoeld moeten zijn op feiten voortkomend uit wetenschappelijk onderzoek. En op ethiek. Want de wolf hoeft niet aan ons te wennen; wij moeten ons gedrag aan hen aanpassen. Co-existentie is onze verantwoordelijkheid.

De overheid zou van particuliere landeigenaren moeten eisen dat zij meewerken aan veldonderzoek door wolvenonderzoekers. Alleen door dna-onderzoek in uitwerpselen kunnen deskundigen zien wat de wolven eten en of ze zich richten op het vee in de omgeving. Alleen zo kunnen landelijke wolvenorganisaties zoals Bij12 een volledig beeld en krijgen van de opbouw en ontwikkeling van de wolvenpopulatie in Nederland. Alleen dan is met zekerheid vast te stellen welke individuele dieren welk gedrag vertonen. Nu het wolven-dna uit bepaalde gebieden ontbreekt in de centrale databank, ontbreekt er cruciale informatie over de opbouw van de populatie, hoe de familieverbanden zich ontwikkelen en of er sprake is van inteelt. Bovendien geeft dna-onderzoek een inkijkje in het territoriale gedrag van wolven en de concurrentiestrijd tussen de roedels. [Bron: <https://www.gelderlander.nl/ede/deskundigen-harken-het-dna-van-wolven-binnen-maar-nou-net-niet-in-park-de-hoge-veluwe~a63b53e7/?s=09&referrer=https%3A%2F%2Fgo.bsky.app%2F>]

Boswachters die werken in gebieden waar wolven leven, zien dat herten, zwijnen en andere in het wild levende dieren zich inmiddels hebben aangepast aan de aanwezigheid van de wolf. Wolven hebben zich op hun beurt aangepast door te jagen op in het wild levende dieren ipv op gehouden dieren daar waar gehouden dieren goed beschermd worden. Dan is het niet te veel gevraagd dat ook mensen zich aanpassen: door kwetsbare dieren afdoende te beschermen en

door rekening te houden met wolven en andere in het wild levende dieren wanneer zij zich in hun leefgebied begeven.